

Euroopa Liidu 2028-2034 eelarveperioodi toetuste planeerimine ja rakendamine

1. Euroopa Liidu 2028-2034 eelarveperioodi toetuste esmane jaotusettepanek

1.1 Üldine raamistik ja rahalised võimalused Eestile

2025.a. suvel esitas Euroopa Komisjon ettepaneku 2028-2034 Euroopa Liidu eelarveks, milles Eestile on riikliku ja piirkondliku partnerluskava ehk riigiplaani rahastamiseks ette nähtud **6,5 miljardit eurot**, mis hõlmab ühtekuuluvuspoliitika (ÜKP), ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP), kalanduspoliitika ja sisejulgeoleku valdkondade toetused perioodiks 2028-2034 ning sotsiaalset kliimafondi (SKF) perioodiks 2028-2032.

Riigiplaani sisustamise ja rahastuse jaotuse juures tuleb arvestada järgmiste nõuetega, mille kohaselt tuleb suunata:

- vähemalt 43% kliima- ja keskkonnaeesmärkideks;
- vähemalt 14% sotsiaalseteks eesmärkideks;
- vähemalt 10% maaelu arengu toetamiseks;
- vähemalt 1,59 mld ühisele põllumajanduspoliitikale (selle lisanduva rahastuse mahu määramine on jäetud vabaks);
- vähemalt 810 mln sisejulgeoleku, piirihalduse ja rände valdkonnale.

2026.a sügiseks tuleb sisustada riigiplaan 5,5 mld ulatuses, ülejäänud toetus jääb reservi ja sisustamiseks 2031-2033.

Tabel 1. Euroopa Fondi eraldis Eestile 2028-2034 (esialgne ja võib muutuda oluliselt eelarveläbirääkimiste käigus)

	mld eur
Euroopa Fondi eraldis Eesti riigiplaanile 2028-2034, sh	6,526
<i>Valdkondade ülene eraldis</i>	<i>3,94</i>
<i>Ühtse põllumajanduspoliitika (ÜPP) sihtotstarbeline eraldis</i>	<i>1,59</i>
<i>Sisejulgeolek, piir, viisa, ränne (HOME)</i>	<i>0,81</i>
<i>Sotsiaalne kliimafond (SKF)</i>	<i>0,186</i>
Lisatingimused	
<i>14% sotsiaalseteks eesmärkideks</i>	
<i>43% kliima- ja keskkonnaeesmärkideks</i>	
<i>10% maapiirkondadele</i>	
<i>4% halduskuludeks (3,5% tehniline abi ja EK-le 0,5%)</i>	
Esmase riigiplaani maht (sept 2026.a):	5,508
<i>Valdkondade ülene eraldis</i>	<i>3,3989</i>
<i>Kogu ÜPP sihtotstarbeline eraldis (ilma halduskuludeta 4%)</i>	<i>1,5264</i>
<i>Sisejulgeolek, piir, viisa, ränne (HOME-fondid; ilma halduskuludeta 4%)</i>	<i>0,5832</i>
<i>Halduskulud (Eesti sisesed)</i>	<i>0,200</i>
Jääb hilisemaks sisustamiseks (2031-2033), sh indikatiivselt:	0,703
<i>Valdkondade ülene eraldis</i>	<i>0,377</i>
<i>Agri Prosperity Gap</i>	<i>0,131</i>
<i>ÜPP</i>	<i>0</i>
<i>Sisejulgeolek, piir, viisa, ränne (HOME)</i>	<i>0,194</i>
<i>Halduskulud</i>	<i>0,026</i>

Tabelis 1 toodud info on esialgne ja tugineb Euroopa Komisjoni ettepanekule, mille alusel peetakse liikmesriikide vahel eelarveläbirääkimisi kuni 2027.a. keskpaigani, kui saab kindlaks eraldise lõplik maht.

ELi toetusmäär riigiplaanis sisalduvatele reformidele ja meetmetele jääb Euroopa Komisjoni ettepaneku kohaselt 60% juurde, kuid põllumajanduspoliitikas on osadele meetmetele ette nähtud ka 70% või 100% toetus.

Esialgse ettepaneku kohaselt tuleb riigiplaani esmasel sisustamisel jätta 15% eraldise mahust planeerimata, mis sisustatakse 10% ulatuses riigiplaani vaheülevaatuse käigus (31.03.2031) ja 5% jääb kriisidele reageerimiseks (kuni 2033.a.ni). Toetuse väljamaksed on **tulemuspõhised** ja tehakse riigiplaanis kokku lepitud vahe-eesmärkide ja lõpptulemuste saavutamisel.

Tabel 2. Riigiplaani temaatiline ülesehitus vastavalt EL regulatsiooni ettepanekule

Riigiplaan: erieesmärgid	Erieesmärgi sekkumissuunad:
a) Liidu kestliku jõukuse, konkurentsivõime ja ühtekuuluvuse toetamine kõigis piirkondades	Piirkondlik areng ja atraktiivne elukeskkond, teenused ja taristu; ettevõtluse, tööstuse ja teenindussektori konkurentsivõime, VKEd, strateegilised tehnoloogiad ja vastupidavad tarneahelad; õiglane rohe- ja energiaüleminek, puhas energia, energiatõhusus ja energiavõrgud; digipööre ja IKT; teadus- ja arendustegevus ning innovatsioon; kapitaliturupõhised rahastamisvõimalused; sotsiaalne ja taskukohane elamispind; transporditaristu ja TEN-T; kestlik turism ning loodus- ja kultuuripärand; veemajandus, kliimakindlus, ring- ja biomajandus, ressursitõhusus, loodus- ja elurikkus.
b) Liidu kaitsevõime, vastupidavuse, valmisoleku, elanikkonnakaitse ja julgeoleku toetamine kõigis piirkondades	Kaitsetööstus ja sõjaline liikuvus (sh TEN-T); valmisolek kriisideks ja katastroofideks; ohtude avastamine, ennetamine ja neile reageerimine; sisejulgeolek, piirihaldus ja ränne; küberturvalisus ning kriitilise energia- ja transporditaristu kaitse.
c) Sotsiaalse ühtekuuluvuse tugevdamine, toetades inimesi ning tugevdades Liidu ühiskondi ja sotsiaalset mudelit	Tööhõive, tööjõu liikuvus ja kvaliteetsed töötingimused; oskused, haridus ja elukestev õpe; võrdsed võimalused ja sooline võrdsus; sotsiaalne kaasatus, sotsiaalkaitse ning vaesuse ja materiaalse puuduse vähendamine; juurdepääs tervise-, lastehoiu- ja pikaajalise hoolduse teenustele ning sotsiaaltaristule; demograafilised muutused ja tööjõupuudus; hoonete ja maanteetranspordi kliimapolitiika sotsiaalsete mõjude leevendamine.
d) Liidu elukvaliteedi säilitamine ning konkurentsivõimelise, kestliku, atraktiivse ja vastupidava põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse edendamine	Põllumajandustootjate õiglane sissetulek, konkurentsivõime ja positsioon väärtusahelas; toidujulgeolek ja toidutarneahelate vastupidavus; maapiirkondade atraktiivsus, elatustase ja põlvkonnavahtetus; kriisivalmidus, teadmised ning digi- ja rohepööre; kestlik kalandus, vesiviljelus ja sinine majandus; ranniku- ja maakogukondade vastupanu-võime, kestlikult majandatud meri; kestlik põllumajandus ja metsandus; kliimameetmed ja ökosüsteemiteenused; elurikkuse, mulla, loodusvarade kaitse ja taastamine; taime- ja loomatervis ning loomade heaolu.
e) Põhiõiguste, demokraatia, hea valitsemise, võrdsuse ja õigusringi kaitsmine ja tugevdamine ning Liidu väärtuste hoidmine	Põhiõigused, võrdsus ja kaasav demokraatlik ühiskond; kodanikuühiskond, kodanikuharidus ja noorte osalus; õigusriik, meedia pluralism ja teabe usaldusväärsus; avaliku halduse tõhusus ja institutsionaalne võimekus; kultuur Euroopa väärtuste kandjana ning elujõuline ja mitmekesine kultuuri- ja loomesektor.

1.2 Nõuded ja alused riigiplaani sisustamiseks

Riigiplaanis sisalduvad reformid ja investeeringud peavad panustama vähemalt 43% ulatuses kliima- ja keskkonna eesmärkidesse ning vähemalt 14% sotsiaalsetesse eesmärkidesse ja Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisse, et toetada kvaliteetsete töökohtade loomist, oskuste ja teadmiste omandamist, sotsiaalset kaasamist ja eluasemete kättesaadavust. Riigiplaani raames ei saa rahastada

surmavat relvastust ega investeeringuid fossiilsete kütustega¹ seotud objektidesse (*Do no significant harm - DNSH - ei kahjusta oluliselt keskkonna nõue*).

Riigiplaan peab katma kõiki viite erieesmärgi (tabel 2). Riigiplaani koostamisel tuleb adresseerida ELi tasandi prioriteete ja eesmärgi, riigipõhiseid soovitusi ja tugineda siseriiklikele pikaajalistele strateegilisilistele alusdokumentidele:

- Riigiraport ja riigipõhised soovitusel (sh ÜPP);
- Riiklik eelarve- ja struktuurikava;
- Riiklik energia- ja kliimakava;
- Riiklik looduse taastamise kava²;
- Euroopa digikümnnendi riigiraporti soovitusel;
- Sotsiaalõiguste samba tegevuskava;
- Õigusriigi raporti soovitusel;
- Sisejulgeoleku, piirihalduse, viisa ja rändepoliitika EL-i ülesed strateegiad ja algatusel;
- Strateegia „Eesti 2035“, valdkonna arengukavad, poliitika põhialused;
- Üleriigilise planeeringu „Eesti 2050“ ruumilise arengu eesmärgid.

Riigiplaan peab adresseerima kõiki või enamust riigipõhistel soovitusel, mis anti 2026. aasta juunis Euroopa poolaasta raames ning antakse ka ÜPP raames³. 2026. aasta riigipõhistel soovitusel kohaselt tuleks riigiplaani raames:

- tugevdada kaitsevalmidust ja julgeolekut, tagades samal ajal kaitsekulutuste tõhususe ja jätkusuutliku rahastamise;
- tegeleda eelkõige ELi idapiiri piirkondade sotsiaalmajanduslike, julgeoleku- ja tsiviilvalmisoleku väljakutsetega ning tugevdada nende piirkondade vastupidavust;
- võimendada avaliku sektori investeeringuid teadusuuringutesse ja innovatsiooni ning parandada teadusuuringute ja innovatsiooni tulemuste turustamist;
- parandada VKE-de ja väljaspool suuri linnakeskusi tegutsevate ettevõtjate juurdepääsu rahastamisele ning integreerida paremini innovatsiooni ja ettevõtluse toetamise raamistikud;
- suurendada investeeringuid hoonete energiatõhusasse renoveerimisse, sh rahastamisvahendite kasutamise kaudu, ning parandada eluasemete taskukohasust;
- toetada taastuvenergia ja energia salvestamise arendamist ning vähendada sõltuvust fossiilkütustest ja põlevkivist;
- suurendada energiajulgeolekut ja energiataristu vastupidavust hübriidohtudele, sh tagades elektriühenduste piisava võimsuse ja tugevdades võrgutaristu vastupidavust;
- suurendada ressursitootlikkust, toetades ressursitõhusate tehnoloogiate kasutuselevõttu;
- suurendada kestliku ja vähem saastava transpordi kasutamist, kiirendades Rail Baltica lõpuleviimist ja ühistranspordisüsteemide integreerimist;
- parandada tööjõu oskusi, laiendades eelkõige väheste oskustega täiskasvanute ja eakate õppevõimalusi ning tugevdades MATIK-haridust kõigil haridustasemetel;
- vähendada haridussüsteemist varakult lahkumist, leevendades õpetajate nappust ja toetades erivajadustega õppijaid;
- suurendada noorte tööhõivet tõhusama aktiivse tööturupoliitika abil, pöörates tähelepanu piirkondlikele erinevustele;

¹ v.a kaitsevõime ja julgeoleku erieesmärgi alla kuuluvad tegevused

² Dokument on koostamisel

³ Avaldatakse 2026. a. sügisel

- vähendada haavatavate elanikkonnarühmade vaesusriski, suurendades sotsiaalkaitse ning toetussüsteemi piisavust ja tõhusust;
- parandada tervishoiu ja pikaajalise hoolduse kättesaadavust ja taskukohasust, tagades selleks piisava rahastamise ning vähendades piirkondlikke erinevusi.

2026.a. digikümneni riigiaruande kohaselt soovitatakse Eestil:

- kiirendada tehisintellekti kasutuselevõttu hariduses, ettevõtluses ja avalikus sektoris ning arendada selleks suveräänset tehisintellekti taristut;
- soodustada uute iduettevõtete teket, parandada teadustulemuste turustamist ning tugevdada kasvufaasi ettevõtete toetamist;
- tugevdada VKEde küberturvalisust ning suurendada teadlikkust veebipettustest;
- rakendada digiriigi arengukava 2035 kestlikkuse algatusi, sealhulgas konsolideerida avaliku sektori IKT juhtimist ja mõõta avaliku sektori IKT süsinikujalajälge;
- suurendada IKT-spetsialistide järelkasvu, laiendada oskuste arendamise programme, vähendada IKT-õppe katkestamist ning suurendada naiste osalust IKT-sektoris;
- korradada digioskuste arendamise süsteemi, laiendada tasuta e-õppe võimalusi ning suurendada haavatavatele sihtrühmadele suunatud digikoolituste kättesaadavust.

2026. a õigusriigi aruande kohaselt soovitatakse Eestil võtta meetmeid kohtute haldamise nõukojade koosseisu kohandamiseks, võttes arvesse Euroopa standardeid kohtute nõukogude kohta.

Liikmesriigil on kohustus kaasata riigiplaani koostamisse ning rakendamisse partnereid ja huvirühmi ning riigiplaani iga peatükk peab olema kooskõlas partnerluse ning mitmetasandilise valitsemise põhimõtetega, et tagada eri partnerite tasakaalustatud esindatus.

1.3 Esmase jaotusettepaneku koostamise lähtekohad ja protsess

1.3.1 Lähtekohad

Kui varasematel eelarveperioodidel on toetusrahaga kaasas käinud erinevad piirmäärad, sihttasemed ja valdkondlik eeljaotus, siis 2028-2034 perioodi toetuste ja riigiplaani sisustamisel on liikmesriikidel varasemaga võrreldes oluliselt rohkem paindlikkust. Lähtuda tuleb küll punktis 1.2 kirjeldatud nõuetest ja alustest, kuid valdkondlik rahastuse jaotus ning valikud, milliseid reforme ja investeringuid ning millises mahus rahastada, on liikmesriigi enda välja pakkuda. Et antud paindlikkusega kaasnevat võimalusi parimal moel Eesti jaoks ära kasutada, on riigiplaani esmase jaotusettepaneku koostamisel lähtutud ELi tasandi raamistiku kõrval 26.01.26 Vabariigi Valitsusele tutvustatud järgmistest lähtekohtadest ja kriteeriumidest:

Integreeritud ja fokuseeritud planeerimine – arvestades seniste eraldiseisvate fondide konsolideerimist, suurenevat paindlikkust ja ELi tasandil vähem ette kirjutatud kohustuslikku eelarvejaotust, on eesmärk muuta planeerimine terviklikumaks ja vähem killustatuks, hoides samal ajal vaateväljas ka ELi kesksete fondide toetusvõimalusi. Uus, konsolideeritud raamistik võimaldab killustatust ja sellega koos ka asjatut bürokraatiat erinevatel tasanditel oluliselt vähendada. Sellest lähtuvalt on riigiplaani koostamisel eesmärgiks:

- a) saavutada suuremat eesmärgistatud mõju (vahendite paljudesse valdkondadesse hajutamisel on mõju väiksem) ja tagada vahendite tulemuslik kasutamisevõimekus,
- b) tagada parem koordineeritus kavandamisel ja plaani elluviimisel,
- c) vähendada riske ja halduskoormust ning lihtsustada aruandlust.

Keskendumine reformidele ja investeeringutele, mis:

- a) aitavad saavutada Eesti pikaajalisi strateegilisi sihte ja toetavad vajalike muutuste elluviimist,
- b) on igakülgses kooskõlas riigiplaani määruse raamistiku ja tingimustega võimaldades sõlmida Eesti jaoks kiired kokkulepped ja asuda rakendama,
- c) on riigiplaani ajaraamis ja tingimustel edukalt teostatavad,
- d) toetavad Eesti majandust ja konkurentsivõimet ning kliima- ja kriisikindlust,
- e) on tulevikukindlad, tasuvad ja jätkusuutlikud vältides üle-investeermist ja ülejõukäivaid püsikulusid.

Senistel eelarveperioodidel on ELi toetustest rahastatud mitmeid tegevusi ja teenuseid, mille rahastamine on kujunenud pikaajaliseks. Uue perioodi kavandamisel tuleb seetõttu kriitiliselt hinnata, milliste olemasolevate ja uute teenuste rahastamine ELi vahenditest on põhjendatud ning kuidas tagatakse nende jätkusuutlikkus pärast toetusperioodi lõppu. Eelistada tuleb tegevusi, mis aitavad ellu viia sisulisi reforme või saavutada selgelt määratletud arenguhüppe, vältides ELi vahendite kasutamist riigi tavapäraste baasteenuste, püsivate tegevuskulude või täiendavate ametikohtade pikaajaliseks rahastamiseks.

Samast põhimõttest tuleb lähtuda avaliku sektori investeeringute kavandamisel. Investeeringu tegemise kõrval tuleb hinnata selle kasutamisega kaasnevaid tulevasi tegevus-, hooldus- ja personalikulusid ning nende katmise võimekust pärast ELi toetuse lõppemist. ELi toetus on eelkõige tõukeraha vajalike muutuste kiirendamiseks ja arengueelduste mõjusamaks realiseerimiseks, mitte püsivate tegevuskulude asendamiseks.

Nendest põhimõtetest lähtudes seati riigiplaani esmase jaotusettepaneku koostamiseks detailsemad kriteeriumid, millest ministriumid said rahastamisaotluste koostamisel lähtuda ning mille alusel oli võimalik esitatud taotlusi jaotusettepaneku koostamiseks prioriseerida:

I Vastavuskriteeriumid:

- Kooskõla ELi toetuste eesmärkide ja fookusvaldkondadega
- Kooskõla strateegia Eesti 2035 aluspõhimõtete/arenguvajaduste/sihtide/vajalike muutustega
- Kooskõla poliitikapõhialustega või valdkonna arengukavaga (valitsuses kinnitatud)
- Kooskõla “ei kahjusta oluliselt” põhimõtetega⁴.

II Hindamiskriteeriumid.

Kooskõla järgmiste strateegiliste dokumentidega⁵:

- Riigiraport ja riigipõhised soovitusel (sh ÜPP)
- Riiklik energia- ja kliimakava
- Euroopa digikümneni riigiraporti soovitusel
- Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskava
- Sisejulgeoleku, piirihalduse, viisa ja rändepoliitika EL ülesed kavad ja kohustused
- Õigusriigi raporti soovitusel
- Üleriigilise planeeringu 2050 ruumilise arengu eesmärgid (ruumiline visioon)

III Prioriseerimise kriteeriumid

- Investeeringuid toetavad valdkondade ülesed sisureformid – eelistatud on arenguhüpped, suuremat mõju toetavad terviklahendused, mida kavandatakse ministriumide koostöös,

---

⁴ Ei toetata investeeringuid, tegevusi, milles kasutatakse fossiilseid kütuseid (v.a julgeoleku ja kaitsevõime erieesmärgi alla kuuluvad tegevused), samuti ei toetata laskemoona või surmava relvastuse tootmist.

⁵ Loetelust on hetkel väljas riiklik looduse taastamise kava, mis on alles koostamisel.

- Konkurentsivõime – eelistatud on ettepanekud, mis loovad majanduslikku kasu ja suurendavad riigi konkurentsivõimet,
- Kliima- ja kriisikindlus – eelistatud on ettepanekud, milles on sellega arvestatud,
- Investeeringute puhul on oluline nende tulevikukindlus (arvestab tuleviku trendidega), teostatavus, tasuvus ja jätkusuutlikkus, et vältida üle-investeermist,
- Valdkonna mõõdikute hetkeseis (sh ELi võrdluses) ja mõju – eelistatud on ettepanekud, mille rakendamine toob märgatava paranemise tulemusvaldkonna ja strateegia Eesti 2035 mõõdikutes,
- Struktuurifondide ja arengukavade hindamiste järeldused ning soovitusel,
- Võimalused rahastuse taotlemiseks hoopis ELi kesketest fondidest.

1.3.2 Protsess

2028-2034 ELi toetuste planeerimise ja riigiplaani koostamise ettevalmistamine algas Rahandusministeeriumi eestvedamisel 2025. aasta sügisel. Novembris ja detsembris toimusid strateegilise tasandi arutelud ministeeriumide ja katusorganisatsioonide vahel Eesti pikaajaliste sihtide, valdkondlike väljakutsete ning tulevikusuundumuste üle, millele tuleks järgmisel eelarveperioodil missioonide raames keskenduda. Seminaridel osales üle 320 inimese enam kui 30 suuremast katusorganisatsioonist.

Pärast strateegilisi arutelusid jätkus töö missioonide elluviimiseks vajalike reformide ja investeeringute kavandamisega, mille tulemusena esitati Rahandusministeeriumile 2026. aasta märtsi keskpaigaks **rahastamisaotlusi kogumahu 13,3 miljardit eurot**. Punktides 1.2 ja 1.3.1 toodud lähtekohtadele tuginedes vaatas Rahandusministeeriumi spetsialistidest moodustatud töörühm (17 liiget) esitatud taotlused läbi. Taotlusi hinnati varem kokkulepitud kriteeriumide alusel, sõnastati peamised tähelepanekud ning kujundati esialgsed hinnangud. Aprillis järgnesid kõigi ministeeriumidega kahepoolsed kohtumised, kus arutati taotluste sisu, prioriteete ning olulisemaid küsimusi ja kitsaskohti.

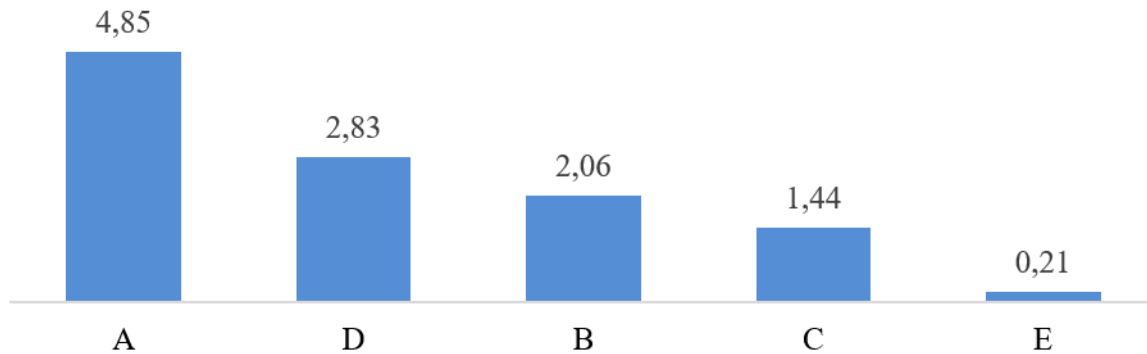
Mai esimeses pooles jätkus protsess temaatiliste seminaridega, kus ministeeriumid tutvustasid ja arutasid oma rahastusaotlusi partnerorganisatsioonidega. Seminaridele oli kutsutud 70 erinevat katus- ja partnerorganisatsiooni ning osales ligikaudu 250 inimest. Mai teises pooles toimusid piirkondlikud aruteluseminarid, kus kohaliku ja piirkondliku arengu osapooled arutasid koos ministeeriumidega, kuidas järgmise perioodi toetused saaksid erinevates valdkondades kõige tõhusamalt kaasa aidata kohalike väljakutsete lahendamisele ja piirkondliku arengu toetamisele. Piirkondlikel aruteludel osales üle 270 inimese.

Paralleelselt toimusid mais ministeeriumide vahelised arutelud suuremate teemaplokkide kaupa (nt ettevõtlus, sisejulgeolek, regionaalne areng ning laste ja perede heaolu), et kujundada terviklik ministeeriumide ülene vaade lahendatavatele probleemidele ning kavandatud reformide ja investeeringute tervikule. Samuti toimusid jätkukohtumised suuremate ministeeriumidega, et vahepealsete arutelude tulemused üle vaadata ning suunata ministeeriume oma taotlusi nii sisuliselt kui ka rahaliselt prioriseerima.

Juuni esimeses pooles toimusid kohtumised kõigi Riigikogu fraktsioonidega, kus tutvustati järgmise eelarveperioodi võimalusi ja tingimusi ning kaardistati fraktsioonide prioriteete. 11. juunil toimus Riigikogus avalik aruteludebatt erakondade esindajate vahel Euroopa Liidu järgmise perioodi toetuste ja prioriteetide üle.

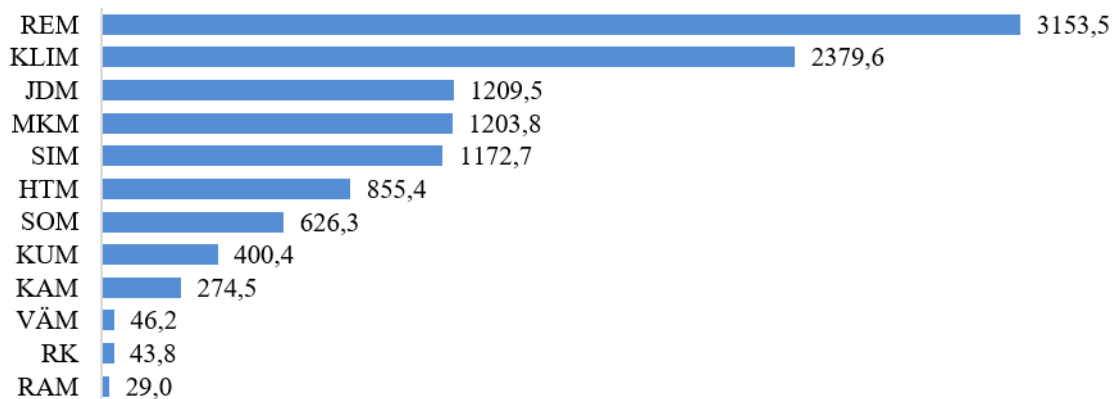
Ministeeriumid esitasid uuendatud rahastustaotlused 19. juuniks. Taotluste toetuse kogumaht vähenes 2 miljardi võrra (15%) **11,4 miljardi euron**i. Rahastustaotlused jagunesid vastavalt riigiplaani struktuurile ja ministeeriumide vahel järgmiselt (joonised 1, 2):

ELi toetuse taotlused erieesmärkide lõikes (mld)

Joonis 1. ELi toetuste taotlused erieesmärkide lõikes

ELi toetuse taotlused ministeeriumide lõikes (mln)

Joonis 2. Esitatud toetuse taotlused ministeeriumide lõikes

1.4 Esmane jaotustettepanek

Jaotusettepaneku koostamisel on Tabelis 1 toodud esmase riigiplaani rahalise mahu kalkuleerimisel arvestatud järgmist:

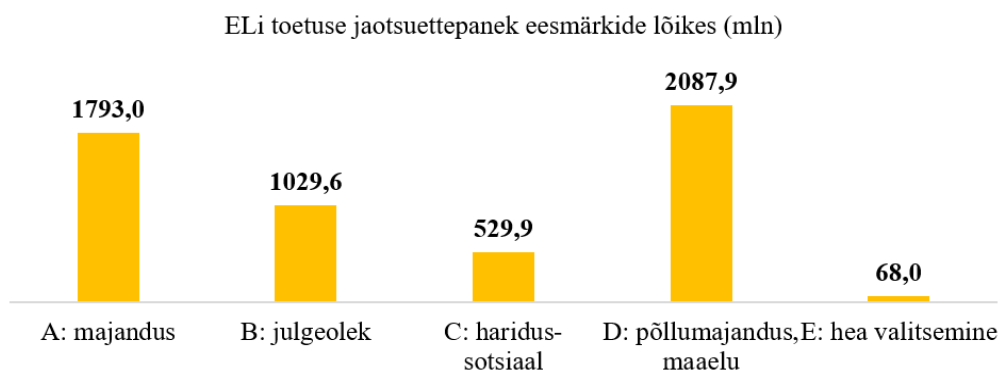
- 1) HOME-fondid (sisejulgeolek, piirihaldus, viisad, ränne)
HOME-fondide kogu perioodi mahust (810 mln) on esimeses paneerimisetapis kavandatud 583 mln eurot (75% eraldise mahust pärast halduskulude mahaarvamist). Riigiplaani järgmises planeerimisetapis (2031.a.) saab otsustada ülejäänud 25% HOME-vahendite sihtotstarbe üle sarnaselt teiste valdkondadega, mille rahastamist kavandatakse samuti kahes etapis.
- 2) Ühine põllumajanduspoliitika (ÜPP)
ÜPP puhul katab esmane jaotusettepanek 100% eraldisest (1,526 mld ilma halduskuludeta).
- 3) Agri Prosperity Gap
Riigiplaani üldises, valdkondade üleses eraldises sisaldub mõttelise osana *Agri Prosperity Gap (APG)*, mille rahaline ekvivalent on 546 mln eurot (brutos), kuid mille kasutusotstarve on jätud vabaks. Riigiplaani esmases jaotusettepanekus on 75% AGP väärtusest pärast

halduskulude mahaarvamist ehk 393, 12 mln eurot pakutud toidujulgeoleku rahastamiseks. Riigiplaani järgmises planeerimisetapis (2031. aastal) saab otsustada ülejäänud 25% *Agri Prosperity Gap*'i vahendite sihtotstarbe üle sarnaselt kõigi teiste valdkondadega, mille rahastamist saab kavandada vastavalt EL riigiplaani määrusele samuti kahes etapis.

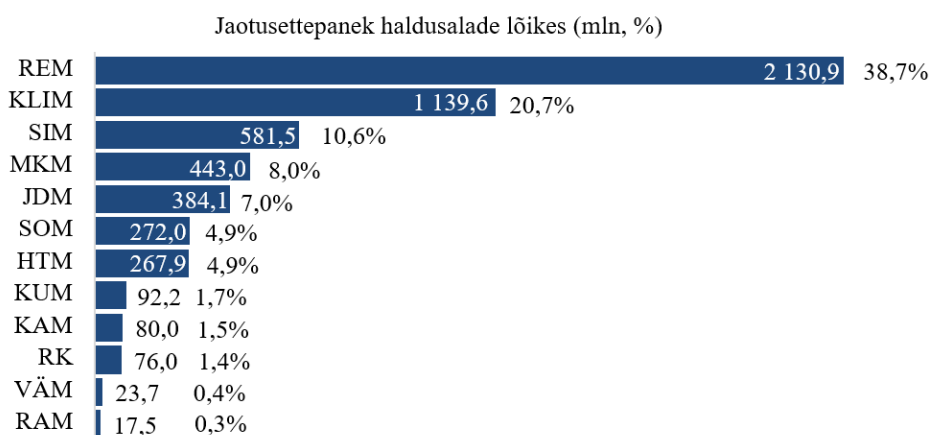
- 4) juunis 2026.a. EL 2028-2034 pikaajalise eelarve läbirääkimiste käigus Eestile täiendavalt pakutud 130 mln, millest esimeses sisustamise etapis on arvestatud 106 mln euroga.

Rahaline raamistik, tingimused ja selle komponendid võivad EL eelarve läbirääkimiste käigus muutuda.

Arvestades asjaolu, et ka uuendatud rahastamisaotluste maht (11,4 mld eurot) ületas rahastamisvõimalusi (5,5 mld eurot) endiselt üle kahe korra, oli võimalik jaotusettepanekus hõlmata 47% esitatud taotluste mahust (joonis 3). Seejuures olid määravaks punktis 1.2 ja 1.3.1 toodud lähtekohad ja kriteeriumid, millest kaalukaimad keskendusid taotlustes toodud tegevuste mõjususele (sh Eesti konkurentsivõimele), tulevikukindlusele (sh jätkusuutlikkusele) ning ekspertide poolt koostatud erapooletutele hindamissoovitustele, milliseid reforme, investeeringuid ja meetmeid ning kuidas tuleks rahastada (varasemate meetmete praktika pinnalt). Ühtlasi võeti mitmete valdkondade puhul arvesse ELi kesksete fondide võimalusi, kust on lisaks riigiplaanile võimalik märkimisväärses mahus täiendavat rahastust taotleda. Selle alusel kujunes ettepanek valdkondade ja ministeeriumide vahel järgmiseks (joonised 3,4):

Joonis 3. ELi toetuse jaotusettepanek eesmärkide lõikes, miljonites eurodes.

Joonis 4. ELi toetuse jaotusettepanek haldusalade lõikes, miljonites eurodes ja osakaaludes

Detailsem jaotusettepanek erieesmärkide ja tegevussuundade lõikes on esitatud memorandumis lisas 1. Jaotusettepaneku koostamisel on püütud olemasoleva finantsraamistiku piires võimalikult tasakaalustatult arvestada eri valdkondade hetkeseisu ja vajadustega, seades samal ajal meetmete ja tegevuste vahel sisulised prioriteedid. Ettepanekus on antud ministriumidele suunised edasiseks tegevuste prioriseerimiseks, arvestades eelkõige tulemuspõhise rahastamise põhimõtteid ning vajadust vältida vahendite liigset killustamist.

Jaotusettepanekus kavandatud meetmeid on võimalik rakendada kuni programmiperioodi lõpuni. Järgmine riigiplaani toetuste (eeldatavasti 703 mln euro ulatuses) kavandamine toimub perioodil 2031-2033 ning võimaldab senise rakendamise tulemuste põhjal rahastamisvalikuid uuesti hinnata. Selle käigus saab jätkata tulemuslikuks osutunud tegevusi, korrigeerida või lõpetada tegevusi, mis ei ole kavandatud viisil käivitunud või tulemusi saavutanud, ning vajaduse korral võtta arvesse praegusest jaotusettepanekust välja jäänud tegevusi või uusi esile kerkinud vajadusi.

Käesolev esmane jaotusettepanek loob aluse läbirääkimiste alustamiseks Euroopa Komisjoniga. Läbirääkimiste ja sellele järgneva meetmete väljatöötamise käigus täpsustuvad tegevuste sisu, rakendustingimused ning tulemuste saavutamise nõuded.

Tulemuspõhise rahastamise tõttu on riigiplaani läbirääkimistel kriitilise tähtsusega realistlike ja mõõdetavate vahe- ja lõppeesmärkide määramine. Ministriumidel tuleb eesmärkide ja nende sihttasemete kavandamisel hoolikalt hinnata nii nende saavutatavust kui ka rakendusvõimekust, kuna kokkulepitud tulemuste saavutamisest sõltub ELi toetuse väljamaksmine täies mahus.

Pärast mitteametlike läbirääkimiste lõpetamist Euroopa Komisjoniga (2027.a. sügisel) esitab rahandusministeerium valminud riigiplaani koos meetmete loetelu ning väljamaksete aluseks olevate siduvate vahe- ja lõppeesmärkidega Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks. Seejärel esitatakse riigiplaan Euroopa Komisjonile ametlikuks heakskiitmiseks.

Kui ELi 2028-2034 pikaajalise eelarve läbirääkimiste tulemusena väheneb Eestile eraldatavate toetuste kogumaht, vähendatakse jaotusettepaneku mahtusid kõigi valdkondade ning reformide ja investeeringute lõikes proportsionaalselt.

1.5 Edasised riigiplaani sisustamise ja rakendamise põhimõtted

- Esmasest jaotusettepanekust lähtuva prioriseerimise käigus tuleb riigiplaani sisustamisel jätkuvalt lähtuda punktis 1.2 ja 1.3.1 toodud lähtekohtadest ja kriteeriumidest, seades esikohale tegevused, mis:
  - aitavad saavutada Eesti pikaajalisi strateegilisi sihte ja toetavad vajalike muutuste elluviimist,
  - on igakülgses kooskõlas riigiplaani määruse raamistiku ja tingimustega võimaldades sõlmida Eesti jaoks kiired kokkulepped ja asuda rakendama,
  - on riigiplaani ajaraamis ja tingimustel edukalt teostatavad,
  - toetavad Eesti majandust ja konkurentsivõimet ning kliima- ja kriisikindlust,
  - on tulevikukindlad, tasuvad ja jätkusuutlikud vältides üle-investeeringut ja ülejõukäivaid püsikulusid.
- Riigiplaanist kavandatavate reformide, investeeringute ja meetmete detailsemal sisustamisel tuleb sõltumata tegevuse eesmärgist või sihtrühmast hõlmata ka kriisikindluse eesmärkide toetamine. Teemade ja tegevuste puhul, mis on hõlmatud RKAKiga, tuleb kaasata JRKB jaotusettepaneku järgsesse prioriseerimisse.

- Riigiplaan peab moodustama tasakaalustatud terviku reformidest, investeeringutest ja neid toetavatest arendustegevustest. Uue perioodi suurem paindlikkus loob senisest paremad võimalused valitsemisalade üleseks koostööks ja eri poliitikavaldkondade tegevuste ühendamiseks terviklahendusteks. Samal ajal suurendab see riigi vastutust ja finantsrisiki kokkulepitud tulemuste saavutamisel. Tulemuspõhise rahastamise tingimustes tuleb seetõttu eelistada tegevusi, mille puhul on võimalik määratleda selged, mõõdetavad ja saavutatavad tulemused ning vältida toetuse hajutamist paljude väikese mõjuga või peamiselt jooksvat tegevust rahastavate sekkumiste vahel.
- Toetuste kavandamisel ja rakendamisel tuleb vältida tegevuste ja meetmete liigset killustamist, mis suurendab halduskoormust, bürokraatiat ja rakenduskulusid. Lahenduste kujundamisel tuleb lähtuda kasutajamugavusest ja terviklikust klienditeekonnast, et toetuse taotleja või saaja jaoks oleks toetuste süsteem võimalikult selge, lihtne ja sidus ning sarnaste eesmärkidega tegevused ei oleks põhjendamatult jaotatud erinevate meetmete, asutuste või taotlusvoorude vahel.
- Toetuste kavandamisel tuleb võimalikult ulatuslikult kasutada finantsinstrumente valdkondades, kus see on sekkumise eesmärki ja turutingimusi arvestades asjakohane. Finantsinstrumentide kasutamise täpsemad võimalused selguvad läbirääkimiste ja 2027. aasta kevadel valmiva finantsinstrumentide eelhindamise tulemuste põhjal.
- Vabariigi Valitsus leppis 28. mail 2026.a kabinetinõupidamisel kokku, et riigiplaani 2028-2034 vahendite kavandamisel tuleb senisest enam toetada regionaalset tasakaalu, suunates investeeringuid ja toetusi väljapoole Harjumaad ning arvestades eraldi idapiirialade arenguvajadustega. Regionaal- ja Põllumajandusministeerium määrab koostöös teiste ministeeriumidega 2027. aasta augustis kindlaks meetmed, millel on suurim potentsiaal regionaalse mõju saavutamiseks. Meetmete valikul lähtutakse regionaalse arengu tegevuskavas nimetatud probleemidest, üleriigilise planeeringu „Eesti 2050“ ruumilise arengu põhimõtetest ja idapiirialade väljakutseid käsitleva raporti ettepanekutest.
- Märkimisväärne osa ministeeriumide kavandatud tegevustest on suunatud kohalikele omavalitsustele. Nende tegevuste kujundamisel tuleb arvestada KOVide erineva finants- ja rakendusvõimekusega, sealhulgas suutlikkusega tagada investeeringute ja teenuste jätkusuutlikkus, katta kaasrahastamine ning võtta vajaduse korral üle tegevustega kaasnevad tulevased kulud. Uute ülesannete või kohustuste kavandamisel tuleb vältida olukorda, kus EL toetusega luuakse KOVidele pikaajalisi kohustusi ilma nende täitmiseks vajaliku jätkusuutliku rahastusmudelita.
- **Meetmete kujundamisel tuleb ministeeriumidel kaasata valdkondlikud partnerid ja huvirühmad.**

15.09.2026 VALITSUSKABINETI OTSUSED

1. Kiita heaks Euroopa Liidu 2028–2034 eelarveperioodi esmane jaotusettepanek ning Rahandusministeeriumil alustada koostöös ministeeriumidega selle alusel Euroopa Komisjoniga läbirääkimisi ja riigiplaani koostamist.
2. Riigiplaani vaheülevaatuse käigus 2031. aastal suunata täiendavaid vahendeid teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni valdkonda, kogukondade võimestamisse (Leader) ja 25% *Agri Prosperity Gapi* vahenditest toidujulgeoleku rahastamisse.
3. Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumil sõnastada koostöös ministeeriumidega riigiplaani koostamise käigus hiljemalt 2027. aasta augustiks riigiplaani regionaalse tasakaalustatuse eesmärk, selle saavutamist mõõtvad näitajad ja sihttasemed ning rakendusmehhanismi ettepanek, mis esitatakse koos riigiplaaniga Vabariigi Valitsusele heakskiitmiseks.

Riigiplaani 2028-2034 esmane jaotusettepanek erieesmärkide kaupa

Riigiplaani esmases jaotusettepanekus toodud prioriteetide, tegevussuundade ja tegevuste sisu ning eelarved on indikatiivsed ning väljendavad esmast mandaati läbirääkimiste alustamiseks Euroopa Komisjoniga, mille käigus on pakett muutumises ning fikseeritakse pärast läbirääkimiste lõppu ja huvirühmadega konsulteerimist Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatava riigiplaani dokumendina (eeldatavasti 2027.a. sügisel).

Riigiplaani 2028-2034 esmane jaotusettepanek			
Jrk	Tegevussuund	EL toetus kokku (mln)	Vastutav VA
a) Liidu kestliku jõukuse, konkurentsivõime ja ühtekuuluvuse toetamine kõigis piirkondades			
I	Konkurentsivõimelisem majandus	604,00	MKM
1.1	Teadmuspõhine innovatsioon ja uued tehnoloogiad	135,00	
	Ettevõtete TAI, strateegiliste tehnoloogiate arendus ja intellektuaalomandi väärtusloome		MKM
	Rakendusuuringud ja teadmussiire		HTM
	Kaitsetehnoloogiate innovatsioon, testimine ja valideerimine		KAM
1.2	Tööstuse konkurentsivõime	221,00	
	Strateegilised ettevõtlus- ja tööstusinvesteeringud		MKM
	Kaitsetööstuse investeeringud ja kaitsetööstusparkide rajamine		KAM
	Loomemajandusettevõtete toetamine		KUM
1.3	Eksportivõimekus ja rahvusvahelistumine	57,00	
	Ettevõtete ekspordivõimekus ja välisturgudele sisenemine		MKM
	Loomemajanduse ekspordivõimekus ja ökosüsteem.		KUM
	Äridiplomaatia tugevdamine		VÄM
1.4	Ettevõtete tootlikkus, digitaliseerimine ja roheüleminek	73,00	
	Ettevõtete digitaliseerimine, automatiseerimine ja tehisarukasutuselevõtt		MKM
	Ettevõtete energia- ja ressursitõhusus ning ringlahendused		KLIM
1.5	Regionaalne ettevõtlus ja VKE-de kasv	118,00	
	Regionaalsed ettevõtlusinvesteeringud, piirkondlikud ettevõtlus- ja tööstusalad		MKM
	Regionaalsed ettevõtlusteenused ja ettevõtlusvõrgustikud		REM
II	Kestlik ja tasakaalustatud elukeskkond	900,00	KLIM
2.1	Kvaliteetne ja energiatõhus elamufond:	288,00	KLIM
2.2	Jätkusuutlik veeteenus ja veetaristu	81,00	KLIM
2.3	Puhas energia ja energiasüsteem	83,00	KLIM
2.4	Kliimakindlus ja elukeskkonna kvaliteet	106,00	
	Kliimamuutustega kohanemise investeeringud		KLIM
	Loodus- ja elukeskkonna kvaliteedi parandamine		KLIM
2.5	Jäätmetaristu ja ringmajandusteenused	25,00	KLIM
2.6	Liikuvus ja transporditaristu	182,00	
	Säästva liikuvuse terviklahendused		KLIM
			REM
2.7	Mitmekeskuseline areng ja piirkondlikud teenused	135,00	
	KOV avalikud teenused ja arendusvõimekus		REM
	Ajalooliste linnakeskuste terviklik arendamine, sh kultuuriväärtuslike hoonete energiatõhususe parandamine		KUM
	Idapiirialade areng		REM

III	Tark digiriik	289,00	JDM
3.1	Avaliku sektori digipööre	194,00	
	Riigi IKT valdkonna juhtimine		JDM
	Riigiüleised kesksed digiteenused ja lahendused		JDM
	Valdkondlikud digipöörded		JDM
	Digiriigi innovatsioon		JDM
3.2	Elektroonilise side ühenduvus	95,00	JDM
	KOKKU	1793,00	
b) Liidu kaitsevõime, vastupidavuse, valmisoleku, elanikkonnakaitse ja julgeoleku toetamine kõigis piirkondades			
I	Turvaline Eesti Euroopas (HOME fondid)	583,20	SIM
1.1	EL varjupaiga-, rände- ja integratsioonipoliitika rakendamise kohustuslikud tegevused	97,00	SIM
			VÄM
			KUM
1.2	Schengeni ala, Euroopa integreeritud piirihalduse ja ühise viisapoliitika rakendamine	194,10	SIM
			VÄM
1.3	EL õigusaktidest tulenevate kohustuste rakendamine sisejulgeoleku valdkonnas	97,10	SIM
			RAM
			JDM
			KLIM
1.4	Mitmeotstarbeline riiklik lennuvõime	195,00	SIM
II	Kriiskindlam Eesti	282,40	RK
2.1	Riigiülese kriisivalmiduse tugevdamine	55,00	RK
2.2	Varjumisvõime tugevdamine	17,40	SIM
2.3	Kohalike omavalitsuste kriisivalmidus.	30,00	REM
2.4	Ohuteavituse ja olukorrateadlikkuse arendamine	15,00	SIM
2.5	Digiriigi toimepidevus	80,00	
	Digiriigi toimepidevus		JDM
	Digitaalne identiteet ja turvaline andmevahetus		JDM
	Riigi küberjulgeolek ja küberkerksus		JDM
2.6	Kriitilise energiataristu toimepidevus	85,00	
III	Sõjaline liikuvus	164,00	KLIM
3.1	TEN-T põhivõrgu ning sõjalise liikuvuse koridoride välja arendamine		KLIM
	KOKKU	1029,60	
c) Sotsiaalse ühtekuuluvuse tugevdamine, toetades inimesi ning tugevdades Liidu ühiskondi ja sotsiaalset mudelit			
I	Tulevikukindel haridus, oskused ja tööjõupotentsiaal	247,90	HTM
1.1	Tööturu vajadustele vastavad teadmised ja oskused	102,90	HTM
1.2	Tööhõive ja tööjõupotentsiaali suurendamine	30,00	MKM
1.3	Haridusteel püsimine ja õppija toetamine	30,00	HTM
1.4	Hariduse kvaliteet ja õpetajate järelkasv	35,00	HTM
1.5	Keskhariduse ja põhikoolijärgse koolivõrgu reform	50,00	HTM
II	Tervelt ja väarikalt elatud pikk elu	282,00	SOM
2.1	Tervise- ja sotsiaalteenuste loimimine ning iseseisev toimetulek:	100,00	SOM
2.2	Ennetus, vaimne tervis ja personaalne tervisekäsitlus	90,00	SOM
			KUM
2.3	Laste heaolu, peretugi ja ohvriabi	12,00	SOM
2.4	Tervise- ja hoolekandeteenuste kestlik taristu	80,00	SOM
	KOKKU	529,90	

d) Liidu elukvaliteedi säilitamine ning konkurentsivõimelise, kestliku, atraktiivse ja vastupidava põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse edendamine

I	Toidujulgeolek, kestlik ja konkurentsivõimeline põllumajandus, metsandus, kalandus ja maaelu	2087,93	
1.1	Vähenev pindalapõhine sissetulekutoetus	672,00	REM
1.2	Tootmiskohustusega seotud sissetulekutoetus	267,80	REM
1.3	Looduslikust või muust piirkondlikust eripärast tingitud piirangutega alade toetus	47,00	REM
1.4	Teatavatest kohustuslikest nõuetest tulenevate ebasoodsate teguritega tegelemise toetus: Natura 2000 erametsade elurikkuse soodustamise toetus	22,00	KLIM
1.5	Põllumajanduse keskkonna- ja kliimameetmed* (kujundatakse REM ja KLIM koostöös)	390,68	REM
1.6	Riskijuhtimisvahendite toetus	2,00	REM
1.7	Noorte ja uute põllumajandustootjate, maaettevõtete ja väikeste põllumajandusettevõtete arendamine	26,90	REM
1.8	Põllumajandusettevõtete asendusteenuste toetus	3,40	REM
1.9	Sekkumised teatavates määruse (EL) nr 1308/2013 II osa I jaotise IIa peatükis osutatud sektorites: mesindus	1,08	REM
1.10	Koolikavad: Valitud põllumajandustoodete (piim ja piimatooted, värske puu- ja köögivilj) pakkumine lastele haridusasutustes	10,00	REM
1.11	AKIS: Põllumajanduse innovatsiooni- ja teadmussiire	35,00	REM
1.12	Territoriaalsed ja kohalikud koostööalgatused	5,00	REM
1.13	Kogukondade võimestamine (Leader)	43,60	REM
1.14	Toidujulgeolek- isevarustatus ja terviklikud tarneahelad	106,60	REM
1.15	Investeeringud toidutootmise konkurentsivõimeks ja innovatsiooniks	223,32	REM
1.16	Toidutootmise kriisikindlus ja tarneahelate toimepidevus	63,20	REM
1.17	Kalanduse ja vesiviljeluse konkurentsivõime ning varustuskindlus; kalavarude kestlik majandamine ja ühise kalanduspoliitika rakendamine	73,35	REM
1.18	Teatavatest kohustuslikest nõuetest tulenevate ebasoodsate teguritega tegelemise toetus: Natura 2000 erametsade elurikkuse soodustamise toetus	50,00	KLIM
1.19	Tootlikud ja mittetootlikud investeeringud: metsade investeeringutoetus	15,00	KLIM
1.20	Loodusressursside kestlik kasutus: vee- ja merekeskkonna ning mulla ja maakasutuse seisundi parendamine	30,00	KLIM
	KOKKU	2087,93	

e) Põhiõiguste, demokraatia, hea valitsemise, võrdsuse ja õigusriigi kaitsmine ja tugevdamine ning Liidu väärtuste hoidmine

I	Õigustel põhinev, demokraatlik ja sidus ühiskond	32,00	KUM
1.1	Õigusriigi ja õiguste kaitse tugevdamine	12,00	JDM
1.2	Sidus ühiskond, kodanikuühiskond ja demokraatlik osalus	20,00	KUM
II	Tõhus ja reformivõimeline riik	36,00	RK
2.1	Tõhus valitsemiskorraldus ja institutsionaalne võimekus	5,00	RAM
2.2	Strateegiline juhtimine ja reformide elluviimise võimekus	21,00	RK
2.3	Ametnike ja juhtide reformivõimekuse arendamine	6,00	RAM
2.4	Rahvusvahelise poliitikakujundamise võimekus	4,00	VÄM
	KOKKU	68,00	